

Název a adresa školy:	Střední škola průmyslová a umělecká, Opava, příspěvková organizace, Praskova 399/8, Opava, 746 01
Název operačního programu:	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, oblast podpory 1.5
Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0129
Název projektu	SŠPU Opava – učebna IT
Typ šablony klíčové aktivity:	III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (20 vzdělávacích materiálů)
Název sady vzdělávacích materiálů:	Technologie grafiky II
Popis sady vzdělávacích materiálů:	Technologie grafiky II, 2. ročník
Sada číslo:	A-03
Pořadové číslo vzdělávacího materiálu:	17
Označení vzdělávacího materiálu: (pro záznam v třídní knize)	VY_32_INOVACE_A-03-17
Název vzdělávacího materiálu:	Malířské techniky, úvod
Zhotoveno ve školním roce:	2011/2012
Jméno zhotovitele:	Mgr. Lenka Kašpárková

Malířské techniky, úvod

Plán učiva

- Vymezení pojmů kresba, malba, grafika.
- Kresba.
- Malba.
- Dělení malby.
- Grafika.
- Pojmy k malířským technikám.
- Otázky pro zopakování učiva.

Vymezení pojmů kresba, malba, grafika

Kresba

Kresba je výtvarný projev, který je vytvářen různými kreslicími prostředky. V průběhu kreslení se malé množství materiálu uvolňuje na podložku (papír, karton atd.) a zanechává za sebou viditelnou stopu. Kresba je plošné zobrazení předmětů pomocí čar nebo bodů. Stínu u kresby se dosahuje buď jemným stínováním, šrafováním, tečkováním, linií či konturou. Kresba je základem všech výtvarných technik. Kromě kreseb vznikajících v přípravném procesu (jako návrh obrazu, sochy, grafiky, designu,

architektury apod.) je kresba svébytným oborem výtvarné činnosti, kdy kresba vzniká z vnitřní potřeby umělce.

Základním výrazovým prostředkem kresby jsou linie (čáry), body a více či méně stínované plochy. Čáru s určitou mírou představivosti můžeme předpokládat třeba v ostrém rozhraní vnímaných předmětů. A tak pomocí výtvarné abstrakce můžeme v mysli stanovit lineární hranice jako obrysy předmětů. Vzniklá kresba je pak nejen zápisem smyslových vjemů, ale i dokumentem.

Počátky kresby se objevují již u jeskynního člověka (15 – 10 000 let př. n. l.). V historii měla kresba většinou pomocnou funkci. Sloužila umělcům jako první záznam připravované realizace v malbě, architektuře atd. Teprve později se stala samostatným uměleckým dílem i základem pro vznik mnoha dalších výtvarných disciplín (ilustrace, karikatura, umělecká grafika atd.).

Druhy kresby

Kresbu dělíme na:

grifonáž – bezděčná „čmáranice“ např. na okraji papíru při telefonování;

skica – zkratkovitá rychlá kresba;

studijní kresba – specifická forma kresby podle skutečnosti (zátiší, krajiny, postavy, tváře ...);

přípravná kresba – rozpracovává námět pro realizaci v jiném materiálu (např. přípravná kresba pro malbu na omítku);

umělecká kresba – volná kresba např. podle fantazie (může být konkrétní i abstraktní).

Rozlišení kresby podle použitého materiálu:

kresba tužkou, pastelkou, voskovou tužkou, suchým pastelem, mastným pastelem, křídou, rudkou, uhlem, perem, štětcem a dalšími i netradičními materiály. Kresba může být také kolorovaná vodou ředitelnými barvami nebo barevnými tušemi.

Malba

Malba spočívá v nanášení barev více méně v souvislé vrstvě na podložku. Od kresby se malba liší zejména tím, že jejím **hlavním výrazovým prostředkem je barva a také plocha**.

Základ slova (malba, malíř, malovat ...) pochází z německého „malen“, které je odvozeno ze starohornoněmeckého slova „mal“= „skvrna, znamení“.

Každé slohové období se vyznačuje specifickou tematikou, ale i preferencí některých druhů malířských technik.

Dělení malby

Podle druhů:

nástěnná malba (je neoddělitelnou součástí stavby);
přenosná (desková, tabulová malba);
drobná malba;
knižní malba;
sklomalba;
malba na porcelán;
textilní malba;
dekorační malba atd.

Podle námětu:

portrét, zátiší, krajinomalba, veduta (pohled na město), marina (pohled na moře), miniatura, žánrová malba (výjevy z běžného života), historická, náboženská malba, mytologická malba, alegorická malba, abstraktní malba, apod.

Podle složení použitých barev:

akvarel, pastel, kvaš, tempera, olejomalba, akryl, freska, secco, enkaustika atd.

Grafika

Umělecká grafika je jedním z druhů výtvarného umění. Vymezení pojmu je poměrně složitě. Obecně můžeme říci, že grafikou nazýváme umělecké dílo, při jehož tvorbě umělec použije jednu z grafických technik a dílo rozmnoží ručním řemeslným postupem (tiskem) na předem stanovený počet exemplářů. Počet exemplářů tvoří náklad, za který umělec odpovídá, a proto jej také podepisuje. Pokud náklad nepřekročí limit stanovený pro danou techniku, je každý z exemplářů považován za **originál**, nikoliv za **kopii**.

Pojmy k malířským technikám

Alla prima – malba „na poprvé“. Jde o přímou malbu v jedné vrstvě, kdy se maluje mokřím do mokřého. Malba je dokončena na jedno sezení.

Malba na pokračování (vrstevnatá výstavba obrazu) – malba na několik sezení. Maluje se v několika vrstvách přes sebe. Spodní vrstvy musí vždy dobře proschnout. Přes tyto spodní vrstvy se nanáší horní lazurní vrstvy.

Pastózní technika (impasto) – malba hustými pastózními barvami přímo z tuby. Nanáší se ve větších vrstvách, někdy se využívá i jejich struktury. Barva se nanáší štětcem, špachtlí i prsty.

Strukturální malba – malba, která využívá jako výrazového prostředku také účinku struktur a plasticity (mírný barevný reliéf). Struktury se vytváří pomocí špachtle, prstů a jiných nástrojů, kterými působíme na barvu. Pokud chceme mít reliéf výraznější, provedeme nejprve strukturální podmalbu sádrovou hmotou (např. sádra + latex) a po zaschnutí na ni malujeme barvami.

Lazura – průsvitná barevná vrstva nanášená pod nebo na jinou barevnou vrstvu, jejíž odstín ovlivňuje.

Lazurovací technika – způsob malby, při němž se k míchání barev využívá lazurních vrstev nanášených přes sebe.

Lavírování – akvarel nebo kresba tuší s omezeným počtem barev (max. 1 – 2 odstíny). Tuše nebo barvy se ředí vodou a používají se v různých hustotách (tmavostech). Lavírování se používá v kresbě i v malbě.

Podmalba – přípravná, předběžná malba provedená pod finální malbu v základním neutrálním tónu. Rozvrhuje kompozici, utváří hlavní formy obrazu.

Kolorit – barevnost obrazu. Jeho základní barevná skladba.

Podložka – jakýkoliv povrch, na kterém je provedena malba. Musí odpovídat dané technice. Může to být např.: papír, plátno, dřevěná deska, překližka, sololit, lepenka, ale i omítnutá zeď apod.

Podklad (podkladový nátěr, šeps) – nátěr podložky, který zajišťuje dobré přilnutí barvy. Podklad upravuje savost podložky a izoluje od ní barevnou vrstvu. Jeho složení musí odpovídat použité technice.

Intenzita barvy – stupeň síly a zářivosti barvy.

Lokální barva – skutečná, ničím neovlivněná barva předmětu.

Jevové barvy – barvy ovlivněné prostředím (světlem, stínem, odrazy apod).

Valéry – barevné odstupňování lokální barvy přimícháním černé nebo bílé barvy.

Kompozice - malířovo uspořádání prvků na malbě nebo kresbě.

Technika stříkání – silně zředěná barva se na podložku stříká fixírkou nebo stříkácí pistolí. K vykrývání míst, na která nechceme, aby se dostala barva, můžeme použít papírové šablony, lepicí pásku apod.

Tupování – využití otiskování polosuchého štětce, hadříku či houbičky na podložku, čímž vytváříme pravidelnou strukturu.

Maskování – (vykrývací technika, rezerváž) – vykrývání maskovací kapalinou, voskem, voskovým pastelem, klovatinou, lepicí páskou, šablonami apod. Maskovací látka kryje podložku a chrání ji před dalším nátěrem barvy. Po odstranění maskovací látky se objeví původní barva podložky.

Kombinované techniky – v kresbě a malbě se tento termín týká použití různých médií na jednom obraze. Např. inkoust, vodové barvy a pastel. Dále i kombinace podkladů: např. lepenka a novinový papír.

Krycí barva – neprůhledná barva, která má takovou krycí schopnost, že překryje podmalbu nebo vrstvu jiné barvy.

Médium – tento termín má dva odlišné významy: kapalina (pojivo), ve které suspendují pigmenty, např.: Iněný olej pro olejomalbu, akrylová pryskyřice pro akrylovou malbu atd. Médium je i výraz pro materiál či techniku, které si umělec vybral pro svou práci – barva, inkoust, tužka, pastely atd.

Pojivo – médium, které nese pigmenty v suspenzi a činí je schopnými nanášení na povrch. Někdy je nazýváno základ.

Rukopis (malířský) - označení umělceva specifického technického přednesu. Rukopis může být splývavý, uhlazený, nebo naopak energický, dělený či strukturální. Zkoumání malířského rukopisu pomáhá k identifikaci a datování neurčitých obrazů, při odhalování falz (padělků), rozlišování děl umělce, školy a následníků.

Kolorování – doplňování výtvarného díla barvou, která pak má jen doprovodný význam.

Monochromní – jednobarevný.

X polychromní – mnohobarevný.

Otázky a úkoly pro zopakování učiva

1. Jaký je rozdíl mezi kresbou, malbou a grafikou?
2. Jaké znáš druhy malby?
3. Jaký je rozdíl mezi podložkou a podkladem pro malbu?
4. Co je to lokální barva a co jsou barvy jevové?
5. Jaký může být malířský rukopis?
6. Zjisti, jakým malířským rukopisem malovali impresionisté.

Seznam použité literatury

- ŠTOLOVSKÝ, A.: *Technika barev*. Praha: SNTL, 1990. ISBN 8003003059.
- LOSOS, L.: *Techniky malby*. Praha: Avicenum, 1994. ISBN 80-85277-03-4.
- ŠTURC, K., NEVAŘIL, M.: *Techniky malířské a kašérské práce*. Praha, 1985.
- RAMBOUSEK, J.: *Slovník a receptář malíře – grafika*. Praha: SNKLHU, 1953.
- SMITH, R.: *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. Praha: Slovart, 2000. ISBN 80-7209-758-X.
- SLÁNSKÝ, B.: *Technika v malířské tvorbě*, Praha: SNTL, 1973.
- MARCO, J.: *O grafice*, Mladá fronta, 1981.
- TEISSIG, K. *Technika kresby*, Artia, 1986.